

BRIEVEN UIT DEN VREEMDE

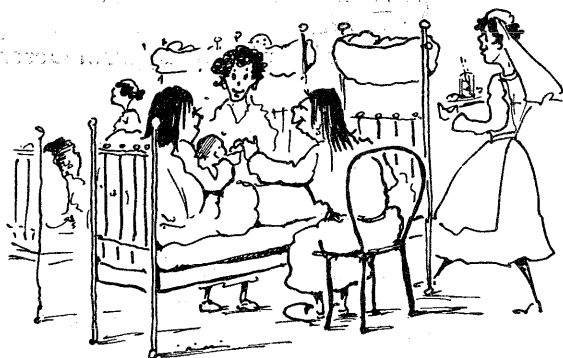

DE GENEESKUNDE IN HET AMAZONEGEBIED (II)

Geachte Redactie,

Een geneesheer-directeur bestond er in het ziekenhuis Santa Casa de Misericorde te Belem niet, maar desondanks was de ontvangst recht hartelijk, zij het ook maar weinig bevredigend. Want de korte, beweeglijke administrateur-directeur, die ons tegemoet kwam, ratelde zijn Portugees in een ongekend hoog tempo en hij sprak geen enkele andere taal.

Meer uit praktische dan uit beleefdheidsoverwegingen begonnen wij onze rondgang op de verloskundige afdeling. Ongetwijfeld was deze een van de belangwekkendste, wat ik niet zeg omdat zij toevallig mijn eigen specialisme huisvestte. Verwonderd stond ik te kijken toen ik de eerste grote, zindelijke maar rommelige zaal betrad. Niet alleen werd ik getroffen door het grote aantal bedden, — meer dan veertig — maar elk bed had bovendien een schommelende wieg tussen de naar boven doorgetrokken spijlen van het voeteneind hangen. Er heerste een lawaaierige drukte, die mij onwillekeurig aan een markt of aan een warenhuis deed denken.

Elk bed had een schommelende wieg tussen de spijlen van het voeteneind.

Hoewel het pas negen uur in de ochtend was, was er al volop bezoek. Dat is niet in alle ziekenhuizen de gewoonte, doch elders zag ik hoe de bezoekers 's avonds laat naast het bed van de patiënt rustig hun hangmat ophingen en doodleuk bleven overnachten. Dat was op deze verloskundige afdeling niet het geval, maar die was hier in het Santa Casa-Ziekenhuis zonder slaapgasten al druk genoeg.

Het bezoek bestond grotendeels uit vrouwen. Kinderen werden naar believen uit de wiegen genomen, gezoogd, gekieteld, en door de moeders vol trots aan de bezoeksters getoond, maar ook aan de gasten van haar buurvrouwen op de zaal, die allemaal gul waren met luide loftuitingen. Wanneer een bezoeker was uitgepraat of de vermoeide patiënte niet meer tot conversatie geneigd was, wandelde de visite wat door, en vermaakte zich bij een andere „stand” waar zij gewoonlijk op een vlotte ontvangst kon rekenen in ruil voor haar geestdriftige lofprijzingen op de jonggeboren zuigeling.

Maar ook drentelden er duidelijk meer critisch oordelende dames tussen de wiegen en bedden door. Meestal waren het beter gesitueerden, soms vergezeld van heur, naar mijn smaak wat al te zorgvuldig geklede echtgenoten. De „rijken” hebben er hun eigen redenen voor om de baby's met een keurend oog te bezichtigen, want voor hen is zo'n verloskundige zaal werkelijk een markt, een warenhuis. Zij lopen er speurend rond op zoek naar een geschikt kind, dat zij willen aannemen. Dikwijls zijn deze mensen niet alleen met aardse goederen, maar ook reeds met eigen of aangenomen kinderen gezegend. Toch nemen zij er grif nog een paar bij, hetgeen de Braziliaanse overheid in de hand werkt, want de adoptie-wetten, die wij in Nederland mijns inziens nòde missen, zijn in Brazilië wel heel gemakkelijk. Ik heb een echtpaar ontmoet dat zijn zevende adoptiekind kwam uitzoeken. Ongehuwde moeders en moeders, die haar rijke kinderzegen niet kunnen verzorgen, zijn maar al te dikwijls bereid of ge-

dwongen, afstand te doen van haar pasgeboren baby. De pleegouders nemen zo'n kindje dan officieel aan. Het krijgt alle rechten van een eigen kind . . . behalve het erfrecht.

Toch mooi van die pleegouders! Laat zij dan op de vrouwenzalen rondneuzen als in een warenhuis, als op een mensenmarkt, zij doen er een goed en edel werk mee. Inderdaad doen zij dat ook wel. Die aangenomen kinderen worden door hen gekleed en goed gevoed. Maar . . . zodra zij er enigszins de leeftijd voor hebben worden zij gewoonlijk bij het personeel ingelijfd. Zij zijn wettige pleegkinderen en behoeven dus niet te worden betaald. Tot hun meerderjarigheid moeten zij gratis de arbeid verrichten die pleegma of pleegpa hun opdraagt, en na hun meerderjarigheid zitten zij meestal dusdanig bij hun pleegouders in de schuld, dat zij niet weg kunnen. Toen ik dit te weten was gekomen, bekeek ik de winkelende dames op de verloskundige zalen met minder geestdrift en sympathie, al moest ik toegeven dat de kinderen er maatschappelijk zeker slechter aan toe zouden zijn geweest, wanneer zij bij hun straatarme of ongehuwde moeder waren gebleven.

Dat er door dit ononderbroken en rondspeurende bezoek op een zaal van veertig moeders, die veertig baby's tentoonstellen, verluieren en naar willekeur voeden — wat overigens zeer modern schijnt te zijn — geen serene rust heerste, laat zich gemakkelijk raden, vooral als U bovendien weet, dat er slechts twee verpleegsters voor zo'n zaal beschikbaar waren, die in totaal verschillende, doch onloochenbaar elegante „uniformen” rondfladderden.

Nog eleganter was de collega-gynaecoloog, die weldra ten tonele verscheen. Eigenlijk was hij obstetricus, want gynaecologie ressorteert hier nog meestal onder de chirurg, net zoals vroeger in Nederland. Helaas sprak ook hij slechts Portugees en was hij geweldig gepresseerd. Maar hij droeg een uiterst modieuze, hagelwitte jas met een opstaande boord, die onder zijn linker oor met parelmoeren knoopjes sloot, terwijl zijn initialen, tot een groot, sierlijk monogram doorengestregeld, in lichtblauw borduursel links boven zijn vijfde intercostale ruimte prijkte. Ook hij deelde mee, dat weldra zijn nieuwe hypermoderne afdeling zou worden gebouwd.

Een zaalingang op de venereologische afdeling.

De verloskundige afdelingen die ik in andere ziekenhuizen te zien kreeg, waren bepaald veel rustiger. Het Santa Casa-Ziekenhuis te Manáus bij voorbeeld, had een moderne, glazen zuigelingenafdeling tussen twee grote, verloskundige zalen in. Het was een etalage, die met zijn rij van gloednieuwe couveuses terecht ieders bewondering wekte. Daar gold het voorschrift: „Kijken, maar aankomen niet”, want de glazen deuren bleven gesloten voor elk bezoek, of het nu familieleden, vriendinnen of koopsters waren.

Benijdenswaardig waren daar de temperatuurlijsten, die met keurig bijgewerkte status en alle verdere gegevens in een gesloten aluminium-map aan ieder bed ter beschikking van de behandelende geneesheer hingen, maar ontoegankelijk voor nieuwsgierige meedokterende patiënten en bezoekers.

Van de verloskunde ging het naar de kindergeneeskunde. Ook hier heerste een gezellige wanorde. De patiëntjes lagen, zaten of stonden in geverfde houten kinderbedjes, omringd door moeders, grootmoeders, buurvrouwen en tantes. Zij snoepten, lachten, huilden en kakelden of zij lagen te slapen of met grote ogen zwijgend te kijken. Zij werden door de talrijke vrouwen geknuffeld, beklaagd en volgestopt met snoepgoed, waaraan patiëntjes en bezoeksters zich gezamenlijk ijverig te goed deden. Muziekinstrumenten onder de meegebrachte verrassingen droegen er nu niet bepaald toe bij, de rust op zaal en naar mijn mening de genezing der zieke kinderen te bevorderen. Ik althans kon mij met deze regelingen niet verenigen.

Evenmin echter met de grote borden „Sala Syphilitica”, die boven de deuren der dermatologische afdeling prijken. Syphilis is hier bij het volk een uiterst nette diagnose, waarop ik meermalen terecht en nog veel vaker ten onrechte de patiënten zelf vol overtuiging en voldoening op mijn drukbezochte spreekuren heb horen pochen.

Verder rondgaande bereikten wij een afdeling van het ziekenhuis, die mij trof door haar opmerkelijk betere inrichting en outillage. Alles was beter onderhouden, veel ordelijker, en er waren veel meer zusters. Een grote, moderne keuken werkte uitsluitend voor deze afdeling, die betaald werd en dan ook slechts bestemd was voor de leden van een groot Braziliaans vakverbond en hun families. Enerzijds was dit natuurlijk een lofwaardige instelling, maar anderzijds had het naar mijn gevoel toch iets onplezierigs: die ruime zalen, met zelfs hier en daar lege bedden, goed eten, zorgvuldige verpleging, terwijl een paar deuren verder de zieken samenhokten in lawaaierige markthallen, zonder behoorlijke voeding en zonder voldoende zusterhulp. Hier kreeg dus niet de ernstigste patiënt de zorgvuldigste verpleging, maar de bevoorrechte.

De familie ziet toe bij de operatie.

Zowel op deze vakbonds-afdeling als op de andere, de nu volgende, werd de hibernação, de winterslaap-therapie, bij chirurgische ingrepen veelvuldig toegepast. Volgens de Braziliaanse collegae was het nut ervan opmerkelijk bij alle observatie-patiënten, omdat de psychische factoren die het ziektebeeld zo hinderlijk kunnen vertroebelen, geheel werden uijtgeschakeld.

Op de psychiatrie gebruikt men de winterslaap-methode vrijwel geregeld. Dat zij bij de zwangerschapsintoxicaties een steun bij de therapie kan zijn, wil ik wel aannemen, maar het veelvuldige gebruik voor en bij de baring kon bij mij geen grote geestdrift wekken. Ik kreeg het gevoel dat de geneeskunde bedenkelijk naar de vecartsenijkunde afdwaalde, omdat de artsen veel meer de organen en minder de mensen gingen behandelen. Onmiddellijk wil ik echter toegeven, dat persoonlijke ondervinding en ervaring mij in deze vrijwel geheel ontbreken. Als belangrijk voordeel werd mij op de chirurgische afdeling genoemd dat de patiënten zo rustig de operatiekamer binnenkwamen.

Doordat de chirurgen in dit grote ziekenhuis in een grote operatiekamer aan verscheidene tafels tegelijk werken, wordt de patiënt natuurlijk binnengereden in een operatiekamer die in vol bedrijf is. Ontegenzeggelijk worden hierdoor hoge eisen aan de psychische weerstand der patiënten gesteld. De oplossing die de hibernatie biedt, door het uitschakelen van de geest, is zeker afdoende. Met enige schroom waag ik het te betwijfelen of deze goedrust daar ook zou kunnen worden bereikt door het vertrouwen in de chirurg. De instelling, die daar durante operatione regel was, deed mij niet alleen twijfel daaromtrent koesteren, maar tevens mijn schaarse haren te berge rijzen. In de toegangsdeur tot de operatiekamers waren namelijk brede kijkvensters aangebracht, waarvoor zich de controlerende familieleden van de patiënt die op de operatietafel lag, verdrongen. Loerend en speurend, biddend en wenend, snoepend, kletsend en handenwringend verzamelde zich daar een door angst en sensatie ontredderde groep leken, wier aanwezigheid op zichzelf mij als een aanval op de waardigheid van ons beroep voorkwam. Ik voelde het als een beledigend gebrek aan vertrouwen in de zwoegende operateurs, als een smet die op de artsenstand werd geworpen. Bovendien was de „contrôle” uit de verte door die van angst en ellende zwetende en bibberende familieleden natuurlijk even waardeloos als misplaatst. Want er werd uitstekend geopereerd, vlug en vaardig, zonder onnodig gepraat, en zonder vertoon van „mannen-in-'t-wit”. Er werd goede narcose gegeven zowel per injectionem alleen, als met de gewone moderne narcose-apparaten. Assistenten of verpleegsters controleerden doorlopend ademhaling, pols en bloeddruk, die voortdurend werden opgetekend. Intraveneuze infusies van bloed, van serum, van zoutoplossing en van de medicamenten die voor de winterslaap noodzakelijk waren, stonden bij batterijen tegelijk aan. Zeer merkwaardig waren ook sommige operatielampen: metalen bollen, waarin een sterke lamp brandde. Kleine spleetjes lieten lichtbundels uittreden, die door draaibare spiegels op het operatieterrein werden gecentreerd. Het gaf inderdaad een goede, schaduwloze verlichting, maar het kostte nogal veel tijd en moeite om alle spiegeltjes juist te richten. Het was maar goed, dat hier nooit de ligging van Trendelenburg werd gebruikt, zelfs niet bij gynaecologische operaties, want daarvoor zou deze verlichting een groot bezwaar zijn geweest. Het leek mij allemaal nodeloos ingewikkeld, wat het dan ook was, doch het bleken operatielampen te zijn uit de oorlogsjaren, die de Amerikanen er hadden achtergelaten. Zij waren er op ingericht om te worden gebruikt zonder verduistering van de operatiekamer. Bij deze vensterrijke Santa Casa zou verduistering ook vrijwel onmogelijk zijn geweest.

Die vele ramen gaven een eigenaardige sfeer in de luxueuze, met talloze gepolitoerde krullen pronkende apotheek „fin de siècle”. Meer nog in de bestuurskamer die met haar hoge lambrizingen, haar plafonds en pilaren van glanzend, donker, Braziliaans hout, met haar welvende balustrades en haar imposante, hoge sprekersgestoelte menige parlamentszaal in de schaduw stelde. Zij was echter niet meer in gebruik, was eigenlijk zelfs afgesloten, wegens bouwvalligheid, omdat de even weelderige pendantvleugel, eveneens van 1897, ondanks zijn grootse allure was ingestort. Die flankeerde nu als een romantische ruïne de indrukwekkende hoofdingang aan de andere kant.

Dit moge een symbool zijn geweest van de vergane weelde van dit ziekenhuis uit de rijke rubbertijd, gelukkig symboliseerde die bouwval geenszins de geneeskunde die er in dit ziekenhuis werd beoefend.

Haarlem, Augustus 1954

A. MELCHIOR